Helsingin käräjäoikeus LAUSUNTO

4.10.2016

Eduskunta

Lakivaliokunta

Lausuntopyyntönne 16.9.2016 U 52/2016 vp

Lakivaliokunta on pyytänyt Helsingin käräjäoikeudelta lausuntoa Euroopan komission 30.6.2016 ehdotuksesta neuvoston asetukseksi tuomioistuimen toimivallasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja kansainvälisestä lapsikaappauksesta (uudelleenlaadittu toisinto Bryssel IIa -asetuksesta).

Helsingin käräjäoikeus puoltaa Bryssel IIa -asetuksen tarkistamista eräiltä osin. Ehdotetut muutokset muun muassa poistavat jäljellä olevia esteitä tuomioistuinten päätösten vapaalle liikkuvuudelle. Ehdotukseen liittyy kuitenkin oikeusperustan ja toissijaisuusperiaatteen kannalta ongelmallisia kohtia.

1. Eksekvatuurista luopuminen

Helsingin käräjäoikeus kannattaa eksekvatuurimenettelystä luopumista esitetyllä tavalla myös vanhempainvastuusta annettujen päätösten osalta.

2. Ehdotuksen oikeusperusta ja suhde toissijaisuusperiaatteeseen

Jatkoneuvotteluissa tulisi arvioida vanhempainvastuuta koskevien asioiden ratkaisemiseen ja päätösten täytäntöönpanoon ehdotettujen yhteisten sääntöjen oikeusperusta.

Ehdotuksen 20 artiklan mukaan tuomarin tulisi kirjata päätökseen ja sen liitteenä olevaan todistukseen (kohdat 11 ja 12), onko lapselle annettu todellinen ja tehokas mahdollisuus ilmaista mielipiteensä ja miten lapsen mielipide on otettu huomioon. Oikeudenkäymiskaaren 24 luvun 4 §:ssä säädetään tuomion perustelemisesta.

Ehdotuksen 31-33 artikloissa säädetään täytäntöönpanomenettelystä ja muun muassa täytäntöönpanolle esitetystä kuuden viikon määräajasta. Kieltäytymisperusteet on lueteltu tyhjentävästi ja kynnys on asetettu korkealle. Laki lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta säätelee Suomessa asetuksen soveltamisalaan kuuluvien päätösten täytäntöönpanoa.

Alueellisen toimivallan keskittäminen (22 artikla), velvollisuus varmistaa keskusviranomaisen asianmukaiset resurssit (61 artikla) ja ehdotukset täytäntöönpanon yhtenäistämisestä ovat ongelmallisia toissijaisuusperiaatteen kannalta.

3. Lapsen kuuleminen

Euroopan unionin perusoikeuskirja ja lapsen oikeuksia koskeva YK:n yleissopimus takaavat lapselle oikeuden ilmaista omat mielipiteensä kaikissa itseään koskevissa asioissa ja että ne on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.

Tuomioistuimen on ratkaistessaan lapsen huoltoa koskevaa riitakysymystä muun muassa arvioitava vanhempien kykyä yhdessä vastata lapsen huoltoon kuuluvista tehtävistä ja tehdä lasta koskevia päätöksiä lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toivomusten mukaisesti. Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 10 §:n mukaan tuomioistuimen on ratkaistava asia vanhempien sopimalla tavalla, jos ei ole aihetta olettaa, että tämä ratkaisu olisi vastoin lapsen etua. Lapsen mielipiteen on tällöin ajateltu tulevan huomioiduksi vanhempien välityksellä, eikä tuomioistuin yleensä ole kuullut erikseen lasta.

Ehdotuksessa säädettäväksi esitetty viranomaisten nimenomainen velvollisuus antaa lapselle mahdollisuus tulla kuulluksi vanhempainvastuuta koskevissa asioissa (20 artikla) on ongelmallinen. Vaikka lapsen kuulemisen laiminlyöntiä ei ole erikseen mainittu kieltäytymisperusteena 38 artiklassa, antaa kyseisen artiklan 1 kohdan g) alakohdan viittaus 56 artiklassa säädettyyn menettelyyn (todistus) mahdollisuuden päätöksen tunnustamatta jättämiselle lapsen kuulemisen laiminlyönnin perusteella.

Lapsen kuulemiseen liittyviä kysymyksiä olisi tärkeä pohtia lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan lainsäädännön uudistamisessa.

4. Toimivalta

Helsingin käräjäoikeus suhtautuu varauksellisesti ehdotuksen 7 artiklassa esitettyyn jäsenvaltion viranomaisen toimivallan automaattisesta lakkaamisesta lapsen muuttaessa laillisesti toiseen jäsenvaltioon. Eri jäsenvaltioiden viranomaisilla voi olla erilainen näkemys siitä, onko muutto ollut laillinen, jolloin on mahdollista, että kahdessa jäsenvaltiossa on samanaikaisesti prosessi vireillä. Uuden prosessin aloittaminen uudessa asuinpaikkavaltiossa ei välttämättä tapahdu nopeasti, jolloin vaarana on esimerkiksi pitkä katko lapsen ja etävanhemman tapaamisissa. Lisäksi on olemassa 14 artiklan mukainen mahdollisuus siirtää asia jäsenvaltioon, jolla on paremmat edellytykset asian käsittelyyn.

Ehdotuksen 10 artiklan 2 kohdan b) alakohta on hyvin vaikeaselkoinen.

Lausunnon on valmistellut käräjätuomari Tiina Nurmimäki.

Laamanni Tuomas Nurmi